

Duehøj SV

Bebyggelse fra yngre bronzealder
og landsby fra yngre jernalder

Mikkel Kiildsen

Kulturhistorisk rapport 95, 2019

Bygherre: Vesters Grusgrav ApS

ISBN 978-87-92778-66-6

**VIBORG
MUSEUM**

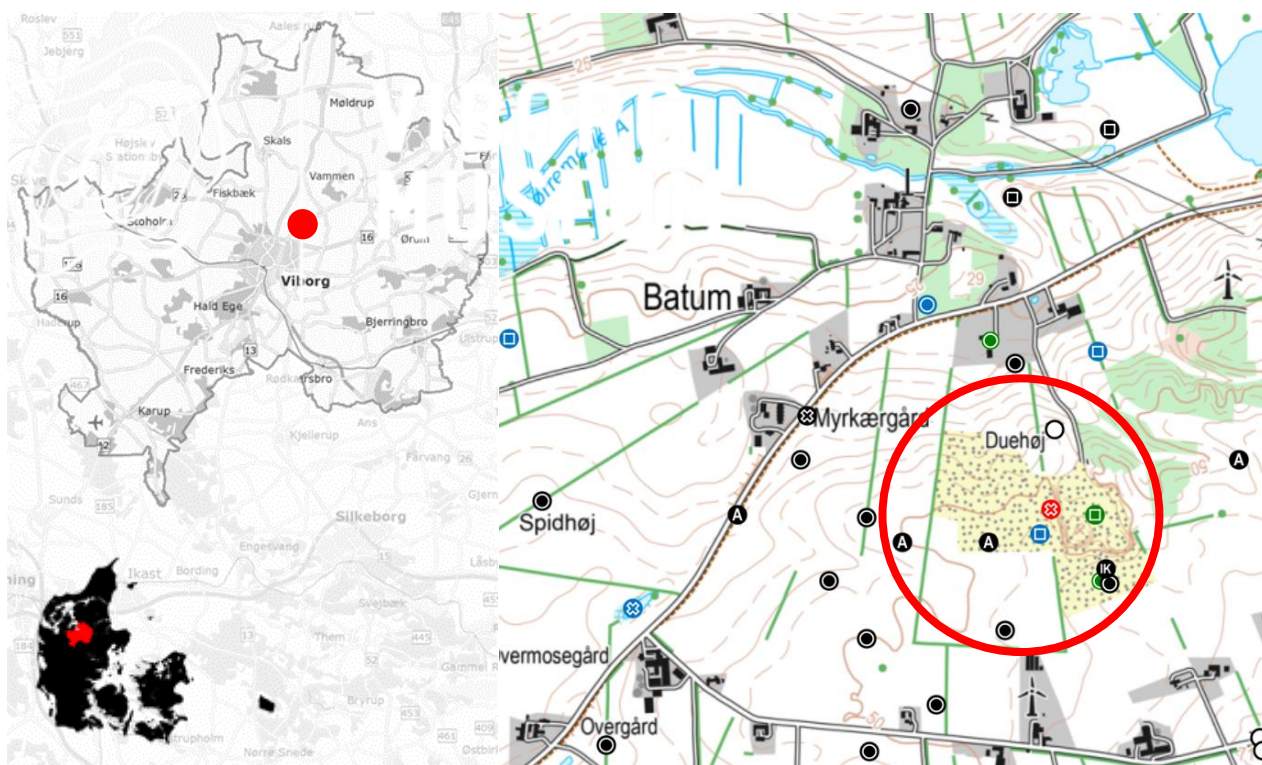
Indledning

Gert Vester åbnede i 2003 en ny grusgrav lige syd for landsbyen Batum, der ligger ved Rødding lidt nordøst for Viborg. Arkæologisk set har området vist sig at rumme mange spor efter fortidsminder, men det anede vi ikke, da Gert begyndte råstofindvindingen.

Tæt ved grusgraven er der en lille, fredet gravhøj, der hedder Duehøj. Højen er placeret på kanten af et højedrag, og fra højen er der vidt udsyn mod nord ud over en gammel smeltevandsdal, hvor Nørremølle Å, der forbinder Rødding Sø og Loldrup Sø løber. Det er denne gravhøj vi har lånt navnet til lokaliteterne fra.

I årene 2004-2007 blev der etapevist foretaget arkæologiske undersøgelser i et ca. 6 ha stort areal udlagt til råstofindvinding syd for Duehøj. Der blev fundet ret spredtliggende spor efter bebyggelse og aktiviteter fra yngre bronzealder. Endvidere blev der udgravet rester af en gravhøj, muligvis rejst over en stensat brandgrav og med mindst 4 sekundære urnegrave. Ved foden af højens sydvestside lå en halvcirkelgrøft med åbning i midten, og den foreslås knyttet til én eller to af de sekundære urnegrave nedsat i højen. Endvidere undersøgte rester af en stenlægning ved foden af højen mod sydøst og den skal måske også knyttes til en urnegrav nedsat i højen.

I 2008 var det tid til at tage et nyt område mod sydvest ind til råstofindvinding. Ret hurtigt stod det klart, at der på dette område var mere omfattende spor efter forhistorisk bebyggelse end tidligere set ved Vesters grusgrav. Ved første etape i 2008 blev der undersøgt stolpehuller fra to treskibede langhuse samt et grubehus (en lille værkstedshytte), som alle indikerede, at vi havde at gøre med bebyggelsesspor fra den tidlige del af yngre jernalder omkring 200-500 e.Kr.

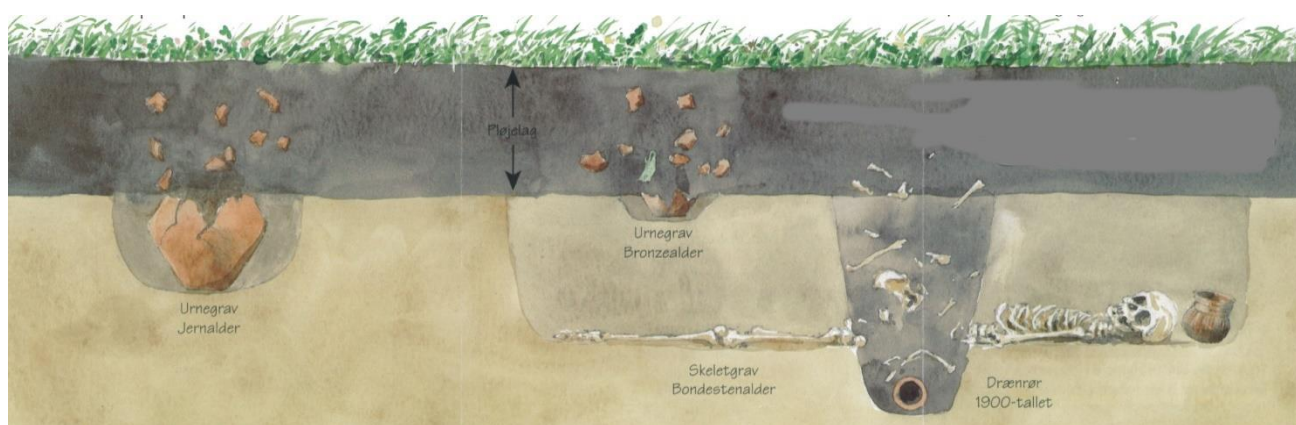

Figur 1. Udgravningens placering er markeret med en rød ring. Nederst t.v.: Viborg Kommune markeret på Danmarks kortet.

Netop i denne periode af oldtiden bliver man i højere grad bofaste gennem flere århundreder og man flytter i udstrakt grad sammen i mindre landsbyfællesskaber. Derfor satte bebyggelser fra denne periode mere omfattende spor end tidligere tider. Vi var således i 2008 klar over, at der ved fremtidige udvidelser af grusgraven ville være stor sandsynlighed for omfattende spor af en større bebyggelse fra yngre jernalder.

En arkæologisk udgravning

Ved arkæologiske udgravninger i det åbne land fjernes pløjelaget med gravemaskine, indtil man når urørte lag, kulturlag eller råjordsfladen under pløjelaget. Ploven har vendt der øverste lag rundt utallige gange på dyrkede arealer, så selvom dette lag skulle indeholde genstande, er det meget få sikre oplysninger, der kan hentes her. Har der været beboelse på samme sted over lang tid, vil der kunne ophobes lag af affald og spor af udjævnede hustomter. Da pløjelaget ved Duehøj kun i lavninger oversteg 30 cm, var der ikke bevaret sådanne kulturlag nogen steder. Derimod kunne man se mørke stolpehuller og andre anlægsspor gravet ned i den lys-gule, lerede råjord, som er aflejret af isen før menneskets indvandring. Da det efter første etape stod klart, at der sandsynligvis var omfattende bebyggelsesspor i området, blev en større del af det planlagte råstofvindingsområde prøvegravet i februar 2009. Ved en prøvegravning bliver pløjelaget skræillet af i lange baner, hvorved eventuelle anlægsspor, der har været gravet dybere end det nuværende muldlag, kan observeres.

Figur 2. Skematisk eksempel på anlægsspor under pløjelaget. Tegning: Fra Vejle Amt.

Viborg Museums j.nr.:
Lokalitetsnavn:
Sogn og kommune:
Sted- og lokalitetsnummer:

VSM G757
Duehøj SV
Rødding Sogn i Viborg Kommune.
130812-179, -210

Forsidefoto:

Arkæolog Martin Hamberg og arbejdsmand Gorm Jensen Juul Olesen i udgravningssituation ved Gård 6 i den nordøstlige del af undersøgelsesområdet i november 2009. Foto: Mikkel Kieldsen, Viborg Museum

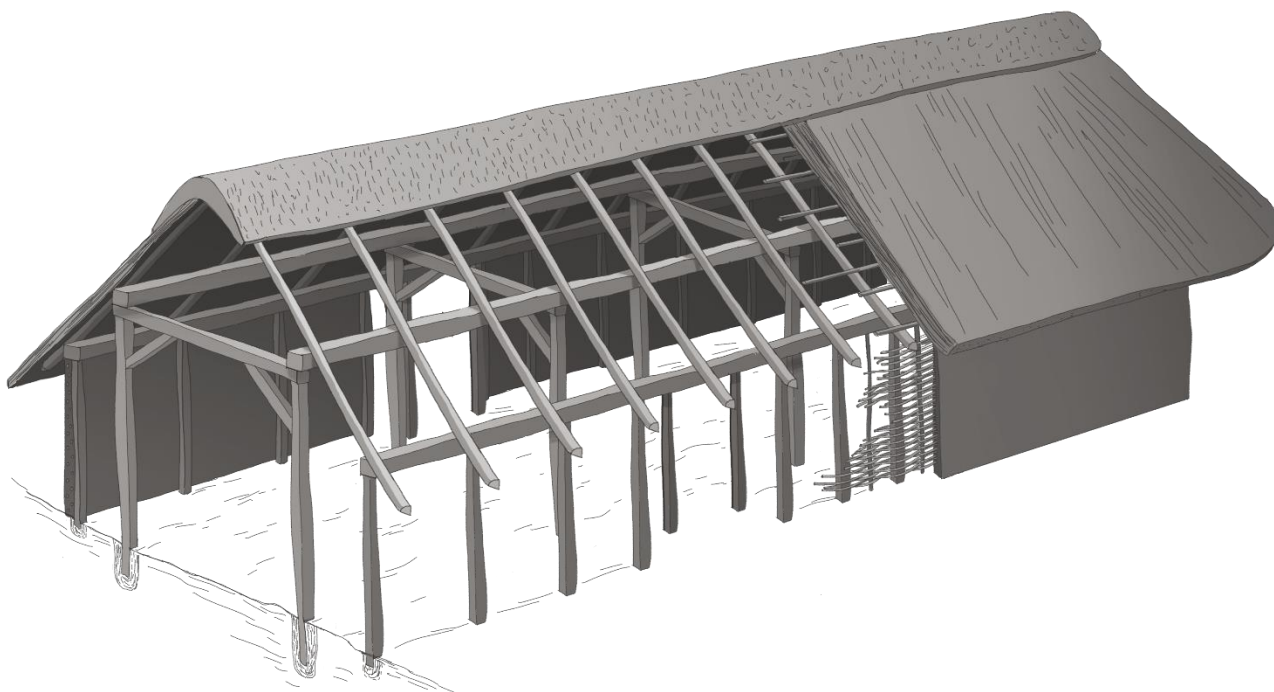
Copyright

Viborg Museum 2019

Indeholder data fra Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, WMS-tjenesten

Figur 3: Gert og gravemaskinen i færd med forundersøgelsen af den sydlige del af området i 2014. Foto: Mikkel Kielsen, Viborg Museum.

Figur 4: Skematisk tegning af treskibet langhus. I forgrunden er nedgravningerne til stolperne markeret, og det er disse vi kan genfinde i dag. Tegning: Jeanette Nørgaard, © Viborg Museum.

Figur 5: Stolpehuller aftegner sig som mørkebrune pletter mod den gule, lerede råjord i søgegrøft. Fra prøvegravning i 2014. Foto: Mikkel Kielsen, Viborg Museum.

Det omkringliggende landskab

Topografisk er området beliggende på den nordvestlige del af en morænebakke (Batum-højningen) midt mellem Loldrup og Rødding Sø. Det er værd at bemærke, at området ligger lige oven for den smalleste del af Nørremølle Ådal, hvilket gør det til det mest oplagte sted for passage af åen. Her er landsbyen Batum senere etableret. Endelsen -um indikerer, at stednavnet kan føres tilbage til vikingetiden og måske endda længere tilbage.

På Batum-højningen er der - udover fundene fra Duehøj-udgravningerne - registreret et betydeligt antal fortidsminder. Fremtrædende er de 35 gravhøje, som vi kender. Enkelte af disse ved vi har rummet dysser eller jættestuer fra bondestenalderens tragtbægerkultur (4000-2800 f.Kr.), og de udgør faktisk de ældste kendte fund på Batum-højningen. Vi kender også til enkelte lidt yngre gravfund fra enkeltgravskulturen (2800-2400 f.Kr.), så nogle af højene er formodentlig fra denne tid. Selv om vi altså kender til flere gravhøje og gravfund fra bondestenalder, er det dog rimeligt at antage, at et betydeligt antal af gravhøjene på Batum-højningen er fra eller i det mindste er udbygget i ældre bronzealder (1800-1100 f.Kr.), og siden genbrugt til brandgrave i yngre bronzealder (1100-500 f.Kr.). Således er der også i gravene vidnesbyrd om en kontinuitet i bebyggelsen på Batum-højningen.

Udgravningens resultater

Det primære ved udgravninger fra 2008 til 2014 var bebyggelsen fra yngre romersk og ældre germansk jernalder, der med stolpehuller fra mange huse og hegn fyldte den største del af fladen. Der dukkede dog, som ved tidligere undersøgelser mod sydøst, også enkelte hustomter frem fra yngre bronzealder samt en del råstofgruber fra samme periode. Disse anlæg blev tildelt samme opmærksomhed som den øvrige del. Dog havde vi hjælp fra den lokale forening af amatørarkæologer, der udgravede flere af de skårige gruber fra bronzealderen og tidlig jernalder.

Inklusive arealer afdækket i søgegrøfter, blev der undersøgt et areal på ca. 58.500 m². Det samlede areal, der er frigivet til råstofindvinding under VSM G757 er 127.500 m².

Aktivitetsspor fra bondestenalderen

Der har været aktivitet i området længe før jernalderen. De tidligste spor vi fandt ved udgravningerne, var en mindre grube, hvori der blevet fundet et ornamenteret lerkar af såkaldt tragt bægerform. Netop lerkarrene har givet navn til den ældste periode i bondestenalderen. Om karret har været nedsat som offer eller blot er kasseret, fordi det har været gået i stykker, kan ikke afgøres. Fyldskiftet blev lokaliseret midt i en jernalder-hustomt, og fylden havde stort set samme farve som tagstolpehullernes. Derfor kan det også tænkes, at tragt bægeret er fundet af dem der opførte huset i romersk jernalder, og derefter nedsat som husoffer.

Der fandtes ikke andre sikre spor fra bondestenalderen i området. Dog faldt en serie af C14-dateringer på kornkerner fra et jernaldergårdsanlæg længst mod nordøst ud til Tragt bægerkulturens tidsrum. Forklaringen er sikkert, at der i området har ligget afbrændte marksystemer fra den ældre periode, og ved anlæggelsen af jernaldergården er der kommet forkullede kornkerner med ned i stolpehullerne.

Figur 6: Tragt bægeret fra Duehøj-udgravningen, der dateres til den ældste del af Tragt bægerkulturen omkring 3900-3700 f.Kr.

Foto: Mikkel Kielsen, Viborg Museum.

Bebyggelse fra slutningen af bronzealderen

Spredt over hele det undersøgte areal blev der udskilt 9 treskibede hustomter, der alle dateres til slutningen af yngre bronzealder eller starten af jernalderen omkring 500 f.Kr. Der er umiddelbart ikke noget system i placeringen af hustomterne indbyrdes, så de foreslås tolket som resultatet af en eller måske to enkeltgårde, der flytter rundt inden. Når husene var udtjente og markerne udpinte, så flyttede man til en ny placering inden for eget ressourceområde, hvor man byggede nye huse og etablerede ny marker.

Fundområdet med bronzealderbebyggelse syd og sydvest for Duehøj er placeret på et topografisk velafgrænset højdedrag. Højdedraget er på næsten alle sider afgrænset af søer, bække og moser. Mod nordøst findes Rødding Sø, hvorfra Nørremølle Å løber ned til Loldrup Sø lige vest for højdedraget. Mod syd afgrænses højdedraget af Stigsbæk, der også løber ud i Rødsø. Mod sydøst findes Vansø, der videre mod øst har forbindelse til engdrag med relation til Tjele Å. Kun over en kort strækning syd for Rødding er

højdedraget 'landfast' med det øst for Rødding beliggende højdedrag, der fortsætter mod Vammen. Men selv sydøst for Rødding findes en dalsænkning med flere moser, der her kan betragtes som en naturlig topografisk afgrænsning af højdedraget. Dette højdedrag, der omfatter knap 8 km², har været et velafgrænset ressourceområde for en eller måske to samtidige gårde.

Ud over hustomterne, blev der også undersøgt i alt 41 gruber med skår, der dateres til yngre bronzealder eller overgangen til førromersk jernalder. De er formentlig alle gravet med det formål at tage ler, hvad enten det har været til lergulve, vægge i husene eller lerkar. Således er gruberne placeret de steder, hvor de øverste lag af undergrunden var rent ler, mens der ikke fandtes gruber i de mere grusede partier. En del af gruberne havde markante rødorange fyldlag, farvet af en ukendt substans. Der har tidligere været en almen opfattelse af, at farven i disse lag skyldtes aske fra afbrændte mose- eller engtørv. Det taler flere analyser dog i mod. En teori er, at leret der er taget i gruberne, bl.a. har været til klining af husene. For at give denne klining mere liv kan den have været rødfarvet, så husenes ydervægge har haft den kraftige røde farve som ses på foto af snit i gruberne (**Figur 7**). Tilbage står dog stadig at finde frem til, hvor den røde farve stammer.

Figur 7: Snit er lertagningsgrube fra bronzealderen, der efterfølgende er fyldt med organisk affald, lerkarskår, sten og kasseret rødfarvet ler. Foto: Mikkel Kiildsen, Viborg Museum.

Efter brug er gruberne blevet fyldt op med affald fra bebyggelsen. Det er således i gruberne, de fleste fund gøres. Særligt er der fundet mange skår fra lerkar i gruberne.

Figur 8: Typiske skår fra ødelagt lerkar fra affaldslag i råstofgrube fra bronzealderen. Skårene er fra et større forrådskar, som har været dekoreret med omløbende liste med fingerindtryk fra pottemageren. Foto: Mikkel Kielsen, Viborg Museum.

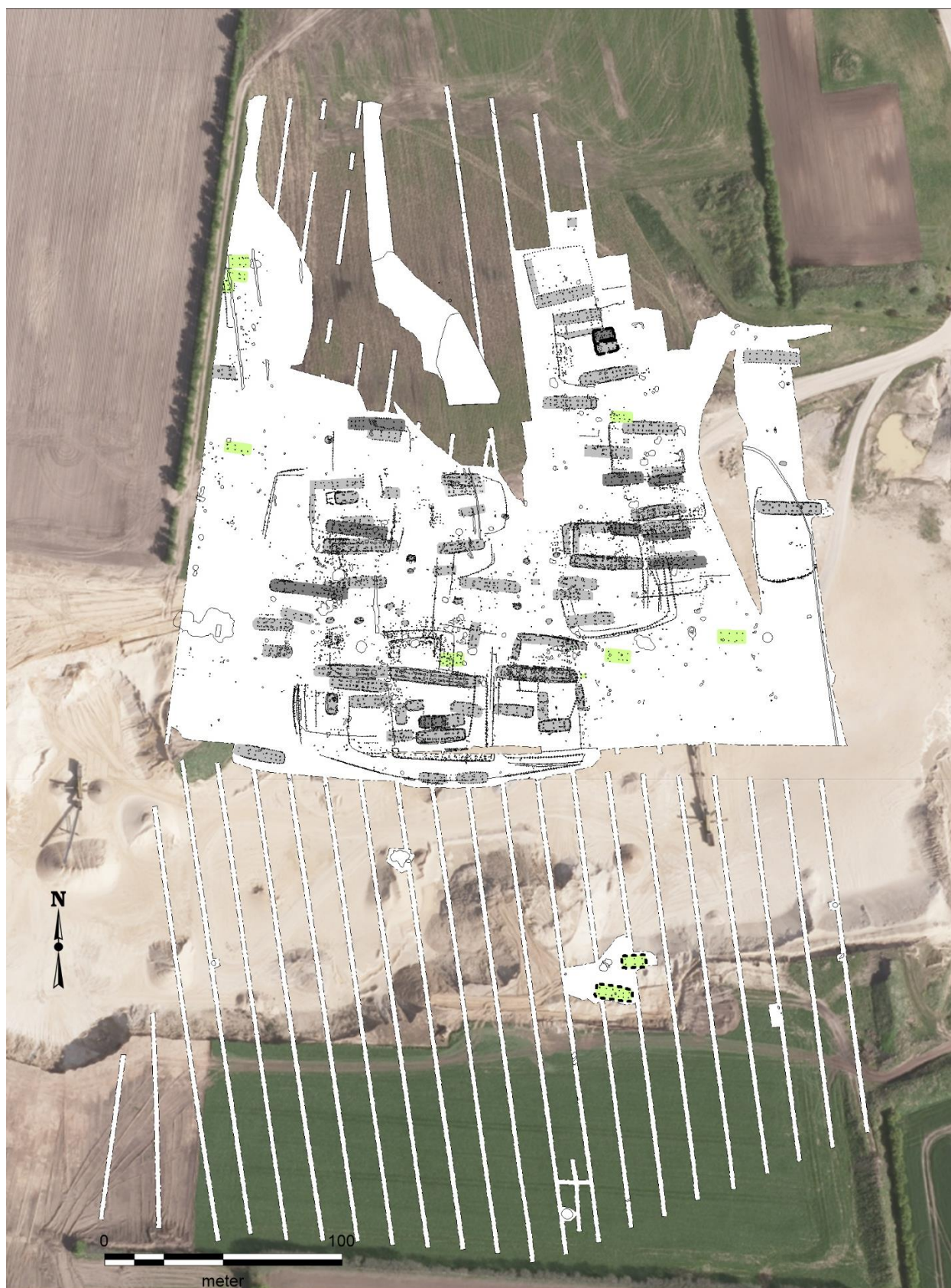
Landsby i jernalderen

Ved at følge råstofindvindingen har vi fået totalundersøgt den centrale del af en stor bebyggelse fra romersk og ældre germansk jernalder for første gang i Viborg Museums ansvarsområde. Eller det vil sige næsten. For vi har ganske vist afgrænsning af lokaliteten mod nord, syd og øst men kun til dels mod vest. For her forsætter bebyggelsen sandsynligvis på et næs mod nordvest. Vi fandt i hvert fald anlægsspor fra huse og hegn helt op til feltgrænsen i den nordvestlige del. Og i 2016 fik vi så bekræftet vores formodning.

En anden råstofindvinder fik forundersøgt marken vest for. Her viste formodningen sig at holde stik. Jernalderbebyggelsen holder sig til næsset og fortsætter ikke yderligere mod sydvest. Til gengæld fandtes der ved forundersøgelsen i 2016 omfattende spor af bebyggelse og aktivitet fra bronzealderen spredt over hele området. I alt dækker bebyggelsen fra jernalder et areal på ca. 46.000 m².

En ting der glimrer ved sit fravær ved Duehøj er grave, som kan relateres til jernalderbebyggelsen. Der er ikke fundet en eneste jordfæstegrav, brandgrav eller urnegrav. Da området mod syd blev forundersøgt i 2014, var vi meget opmærksom på evt. grave, der kunne være anlagt omkring den gravhøj, der var tegnet ind på original 1 kortet fra 1793. Vi fandt dog heller ingen grave her.

Ved udgravningerne kunne vi konstatere, at to højninger nord for bebyggelsen var blevet afgravet/planneret. Ifølge flere lokale beboere i området, som har boet der i mange år, var det sket i forbindelse med omlægningen af Røddingvej i 1970'erne. Der kan have ligget gravpladser på disse højninger. En mere typisk placering af gravpladser fra denne periode er dog omkring ældre gravhøje, som det eksempelvis var tilfældet ved den nærliggende og samtidige lokalitet ved Meldgård øst for Rødding. Det kan således være, at en større gravplads ligger omkring gravhøjen Duehøj, der er fredet. Derfor er der ikke foretaget råstofindvinding i en zone på 100 m omkring den.

Figur 9: Samlet oversigtsplan med udgravningsfelter og søgegrøfter fra udgravningerne mellem 2008 og 2014. Med grå farve er jernalderhusene markeret med grønt bronzealderens huse. Baggrund er luftfoto fra 2018 © SDFE.

En detektorafsøgning af området omkring Duehøj blev sløret af, at der var tabt mange søm af samme type på stedet, måske en hel kasse søm tabt fra en traktor.

Af flere omgange er der ligeledes lavet detektorafsøgninger på markoverfladen inden de etapevise udgravninger af jernalderbebyggelsen. Det resulterede ikke i fund, som kan knyttes til bebyggelsen.

I alt blev der undersøgt 55 huse fra jernalderlandsbyen samt 16 grubehuse og O-huse (mindre værksteds-hytter). Endvidere blev der registreret 64 delvist bevarede hegnsløb, som har omkranset de enkelte gårde.

Det vil være for udførligt at beskrive hver enkelt af disse huse, hegn og deres mulige indbyrdes sammenhæng her. Det hører den egentlige arkæologiske udgravningsberetning til, og kan læses her. De bedst bevarede huse og gårdsanlæg skal dog trækkes frem og forklares.

Figur 10: Hustomt aftegnet af stolpehuller på kanten af grusgraven lige efter muldafrømning. Foto: Kamilla Fiedler Terkildsen, Viborg Museum.

I undersøgelsesområdets nordøstlige del havde landsbyen og dermed hegn og huse kun ligget i én fase. Derfor tager vi udgangspunkt i dette område, da der var gode betingelser for at se, hvordan huse og hegn hang sammen i gårdsenheder.

På **Figur 11** ses de bevarede stolpehuller fra huse og hegn fra Gård 6. Hovedhuset lå mod syd og udgjorde sammen med et hegn af jordgravede stolper gårdens afgrænsning. Huset har været 24 m langt og 5,5 m bredt. Huset har haft modstillede indgange omtrent midt for langsiderne. Der har været stald i øst og beboelse i vest. Hele gårdsområdet har været på ca. 580 m². Langs gårdens vestlige side har der været et halvtagshegn, som har været åbent ind mod gårdspladsen. Endelig har man også haft egen brønd inden på den indhegnede gårdsplads. Mod øst har der været en bred indgang, hvor vogne kunne komme ind og ud, mod nord en smallere indgang som kun har været for beboerne på gården og måske de mindre dyr også kom den vej ind om aftenen for at være i fred for vilde dyr som ulve?

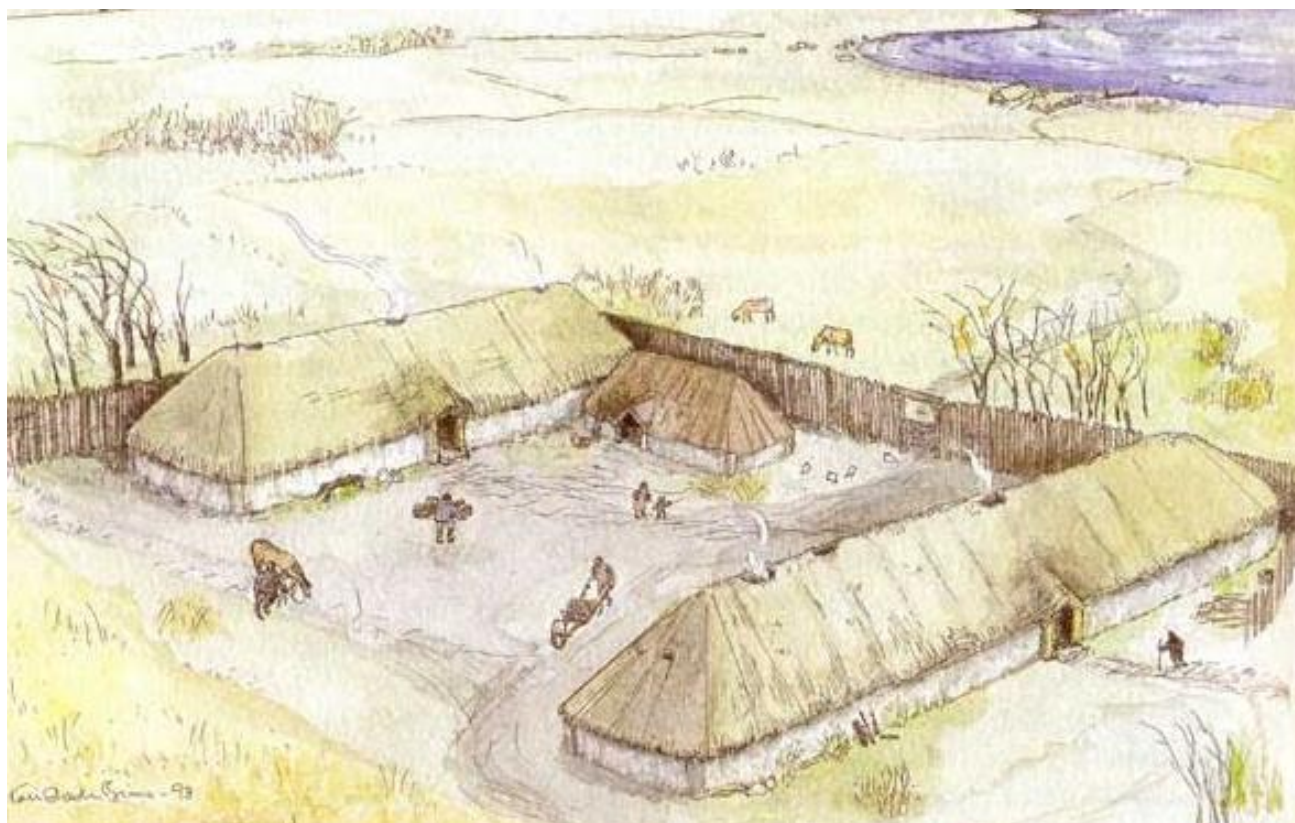

Figur 11: Gård 6 som det så ud i GPS-opmålingen, der viser det hele set fra oven. Indgange i huse og hegn er markeret med pile.

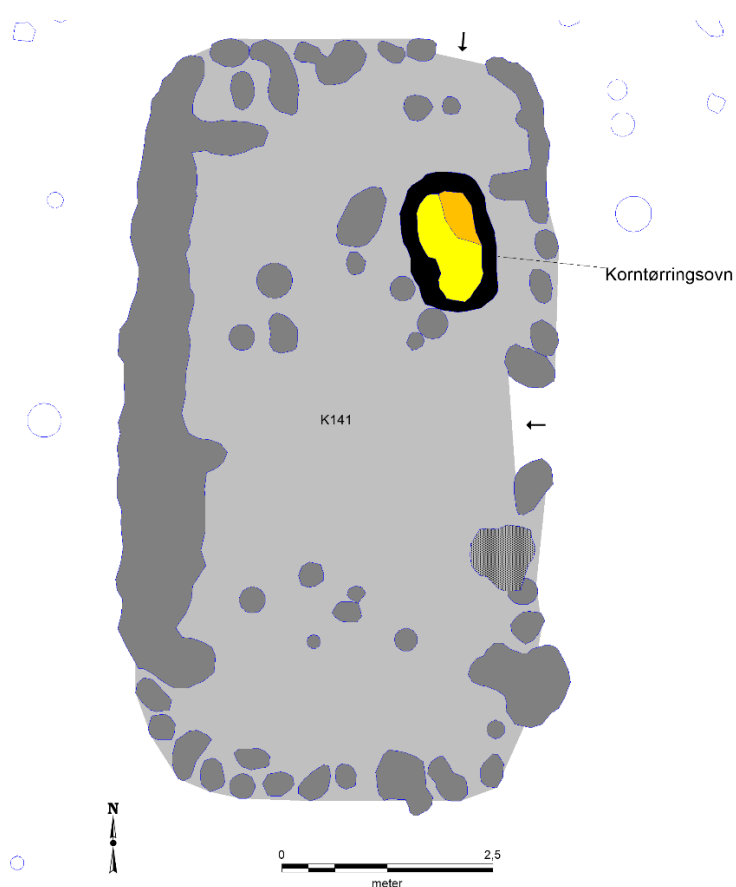
Der er foretaget C14 dateringer på forkullede kornkerner fundet i stolpehullerne til halvtagshegnet. De daterer gården til 300-tallet, hvilket vil sige den sene del af yngre romersk jernalder.

Selvom det generelt var sparsomt med genstandsfund fra yngre jernalderbebyggelsen, blev der i enkelte stolpehuller fundet hele og halve kar (se **Figur 18**). Formentlig er disse kar nedsat som offer til højere magter med ønske om lykke og held for huset og dets beboere.

Landsbyens største treskibede hus målte 38 m i længden og 5,6 m i bredden. Altså omtrent 212 m² under tag, som dog skulle huse både folk og fæ. Dette store hus må have tilhørt den øverste familie i landsbyens hierarki. Der har været plads til op mod 28 kreaturer i stalden på en gang. Og gårdens område lader heller ikke noget tilbage at ønske. Hegnet det tilhører denne fase afsluttede landsbyen mod syd og målte imponerende 122 gange 62 m (gård 18, **Figur 24**). Altså et gårdsareal på ca. 7500 m². Inden for dette område har der ligget flere mindre bygninger samtidig med hovedhuset. Mod vest blev der undersøgt en et mindre hus med en korntørringsovn. Selve huset var af den vanlige treskibede type og målte blot 9 gange 5 m. I ovnen blev der fundet en stor mængde forkullede kornkerner af avnklædt byg, som stort set var rensat for ukrudtsfrø. Sandsynligvis har ovnen været brugt til at tørre eller riste kornet inden det blev brugt i madlavning eller lagret som sæsæd.

Figur 12: Sådan kan en gård ved Duehøj have set ud i yngre romersk jernalder. Tegning: Kari Støren Binns.

Figur 13: Oversigtplan af det lille korntørningshus i den vestlige del af det store gårdsanlæg.

I den nordlige del af den store gårds indhegnede område, blev der undersøgt to brønde. Brøndene var anlagt, hvor de øverste lag af undergrunden var meget leret, hvorfor det var muligt at holde på vandet. De har været foret med sten, og i den ene af de to brønde var der bevaret træ i bunden. Det var det nederste af nogle tilspidsede pinde eller pæle, som formentlig har været nedrammet for også at holde på siderne, så de ikke skred sammen. Desværre er stykkerne for små til at lave årringsdateringer på. Der har været ganske langt til vand fra bakketoppen sydvest for Duehøj, så det har nok været indsatsen værd at etablere brøndene oppe ved bebyggelserne.

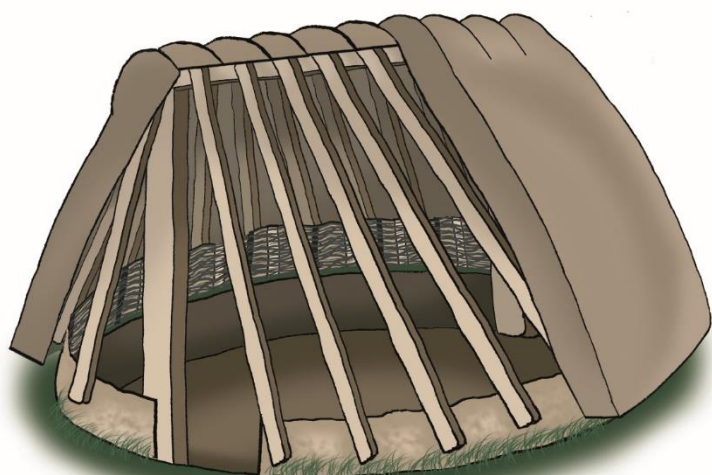
Figur 14: Undertegnede i et maskingravet hul, hvor vi var lige ved at være klar til at registrere tværsnittet af en brønd, da den kollapsede. Foto: Casper Sørensen, Viborg Museum.

Figur 15: Bevarede stykker af tilspidsede pæle fra bunden af en brønd. Foto: Casper Sørensen, Viborg Museum.

I romersk jernalder kommer en ny hustype ind på gårdspladserne. Det er små grubehuse, der tolkes som mindre arbejdshtytter. Husene har haft to kraftige jordgravede stolper, som har båret en rygås, hvorfra der har været et valmet tag ned til jorden. Gulvene i de små hytter, der typisk måler omkring 2,2 m i diameter, har været nedgravet. Det er disse nedgravninger vi i dag finder. Ved Duehøj-bebyggelsen er der ikke fundet genstande i grubehusene, som kan indikere, hvilket håndværk der har været bedrevet i de små hytter. Ofte forbindes grubehuse med spinding af garn og vævning af tekstiler på opretstående væve. Således findes der ofte ten- og vævevægte i gruberne til disse huse.

Overordnet kan det ses at alle de undersøgte grubehuse (13 stk.) og O-huse (3 stk.) ligger på ØSØ-VNV strøg centralt på lokaliteten, og ikke på en ensartet placering inden for hegnede gårdsanlæg. Det kunne tænkes at disse små arbejdshtytter har ligget på et fælles areal (toft), og arbejdet i disse har været organiseret inden for fællesskabet.

Figur 16: Sådan forestiller vi os et grubehus så ud. Tegning: Slots- og Kulturstyrelsen.

Som nævnt var det ganske sparsomt med fund ved udgravningen. Det er dog ikke særegent for Duehøj-bebyggelsen. Generelt gøres der ikke mange fund på bebyggelser fra yngre jernalder. Det skyldes bl.a., at man har foretrukket træ frem for lerkar og jern frem for bronze. Både jern og træ holder sig dårligt i jorden, hvorfor vi ikke finder mange genstande. Dog blev der fundet en fin og intakt såkaldt dølleøkse i et vægstolpehul til et af langhusene. Dette var allerede ved første år af udgravningerne i 2008, og herefter blev alle anlæg afsøgt med metaldetektor. Det resulterede desværre kun i fundet af to fragmenterede jernknive og ikke yderligere. Det indikerer, at vi ved Duehøj har at gøre med ganske almindelig landbrugsbebyggelse uden den store rigdom.

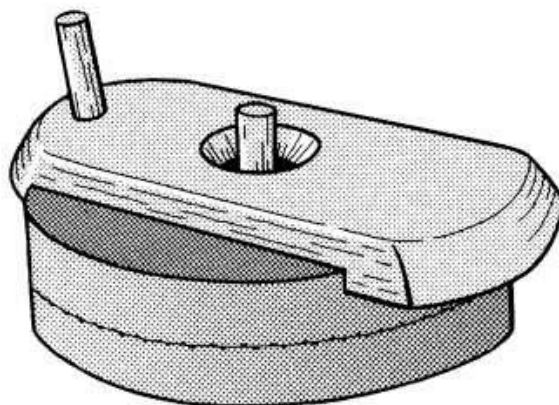
Figur 17: Dølleøkse fundet i et stolpehul til et af langhusene ved Duehøj. Typen er typisk for romersk jernalder. Dølleøkse var hul i nakkeenden, hvor skæftet var indsat, heraf navnet. Foto: Mikkel Kieldsen, Viborg Museum.

Der blev hjemtaget ganske mange prøver af jordfylden fra stolpehuller og brønde ved udgravningerne. Ved at flotere disse prøver, kan alt plante- og forkullet materiale slemmes fra. På den måde er der sikret en stor mængde forkullede kornkerner, der ligger til grund for en række C14 dateringer. Her er korn ideelt, da det kun har en egenalder på 1 år, hvorimod eksempelvis egetræ kan være flere hundrede år gammelt, når det bliver fældet og derved give en noget ældre datering end det egentlige anvendelsestidspunkt.

Prøverne har ydermere givet et indblik i, hvad jernalderbønderne dyrkede på markerne. Det er i virkeligheden ikke ret forskelligt fra i dag. De primære afgrøder var byg og rug. Ud fra bevarede aks, kan man se, at de også kendte til og brugte vinterafgrøder. I mindre grad blev der fundet hvede. Endeligt blev der også fundet havre, men her er det svært ud fra kernerne alene at skelne mellem ukrudtet flyvehavre og dyrket havre. Kornet er med sikkerhed blevet malet på en såkaldt drejekværn. Der blev således fundet mange fragmenter af udtjente drejekværne i stolpehuller og gruber (se **Figur 19**). Den langt mere effektive drejekværn havde ved indgangen til yngre romersk jernalder omkring 200 e.Kr. afløst skubbekværnen, som havde været i brug siden landbruget indførelse i Danmark omkring 4000 f.Kr. Meget tyder på, at man også allerede havde taget den effektive muldfjælsplow i brug som afløser for arden. Med muldfjældspløven blev landbruget mere effektivt, og man kunne mere effektivt dyrke de tungere lerjorde og langt større arealer end tidligere med den mere primitive ard.

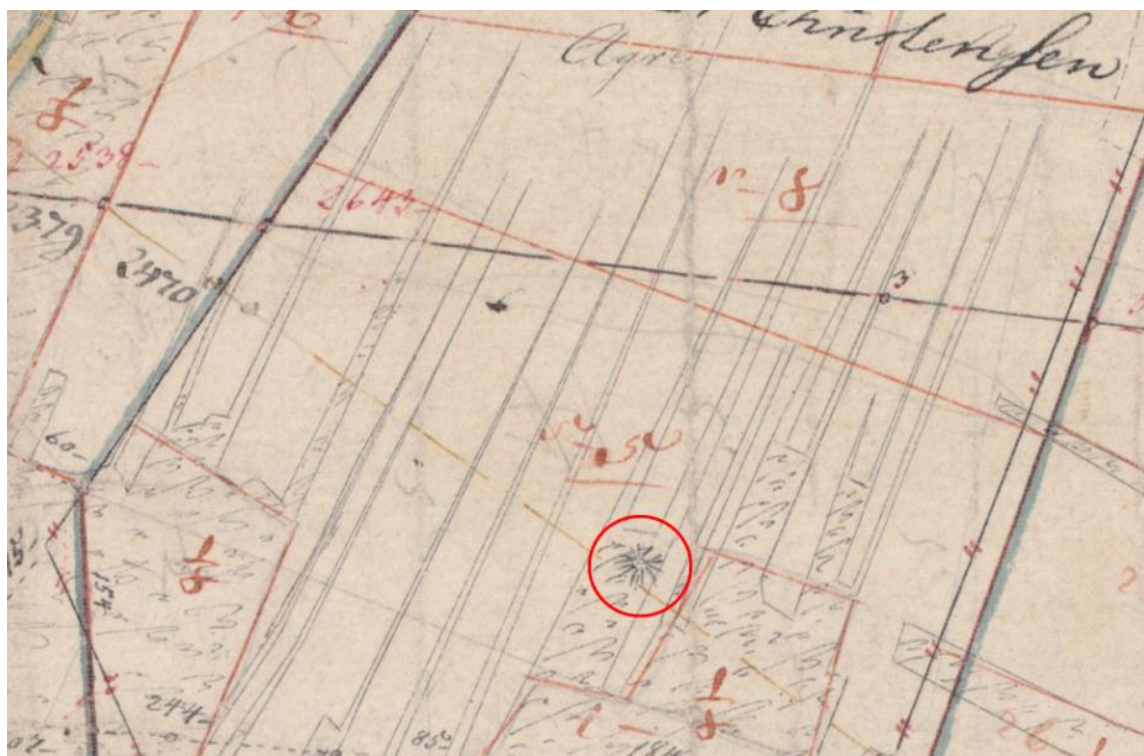

Figur 18: Lerkar nedsat i stolpehul fra langhus. Et husoffer? Foto: Andreas Thunbo.

Figur 19: Til venstre ligger til drejekværn fundet som del af foring i brønd på Duehøj-bebyggelsen. Til højre skematisk tegning, der viser en hel funktionsdygtig drejekværn. Tegning J. Kragelund, Skalk 1998:3.

I den sydlige del af området var der ud fra signatur på Original 1 kort afsat en gravhøj på Fund & Fortidsminder. Højen er ikke beskrevet ved sogneberegning sidst i 1800-tallet, hvilket er ca. 100 år efter, Original 1 kortet er tegnet. Det tyder således på, at højen er sløjfet eller udjævnet i den mellemliggende periode. Det kunne ikke påvises bevarede spor efter højen ved prøvegravningen. Dog fandtes der en større grube eller brønd lidt sydvest for, hvor højen skulle have ligget. Nedgravningen var 125 cm dyb og cylinderformet i den nederste del, medens den øverste del var tragtformet. Det var tydeligt, at de nederste lag var vandaflejrede, medens de øverste mørkere lag tolkes som hurtigere tilført materiale (affald) iblandet en del store sten. Brønden eller gruben dateres med forsigtighed på baggrund af fund af få mindre skår i fylden til romersk eller ældre germansk jernalder.

Figur 20: Udsnit af Original 1 kort for Batum. Gravhøjssignaturen er markeret med rød cirkel.

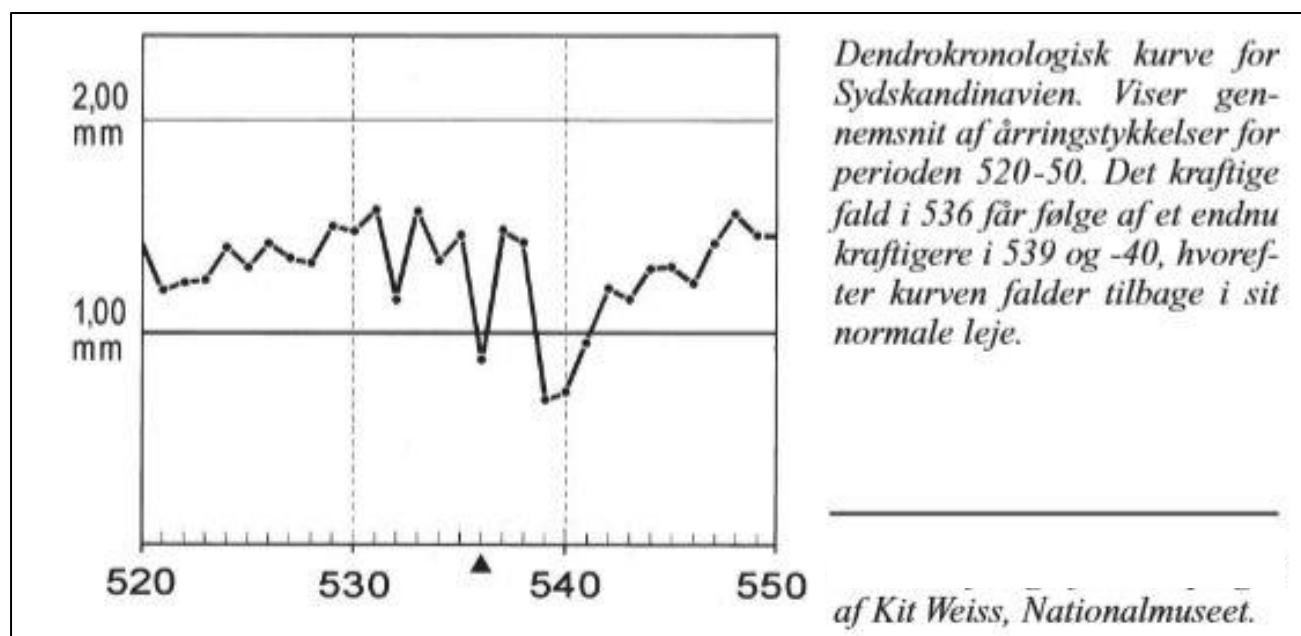

Figur 21: Foto af snit i brønd, der lå i den sydlige del af det undersøgte område, tæt på hvor der formentlig har ligget en gravhøj.

Sammenfattende om bebyggelsen

Ses der samlet på C14-dateringerne, er der ikke dateringer, som rækker tilbage til ældre romersk jernalder. Den ældste dateringsinterval starter i 223 e.Kr. mens den yngste datering ligger omkring midten af 500-tallet. Det er dog muligt, at der findes både ældre og yngre bebyggelse på stedet, da ikke alle konstruktioner og gårdsanlæg er naturvidenskabeligt dateret. Der er kun fundet ganske få karakteristiske lerkarskår og hustomterne kan derfor kun dateres bredt. Således er nogen af de mindre gårde mod nord og vest foreslået dateret til slutningen af ældre romersk jernalder eller starten af yngre romersk jernalder. Alt tyder dog på, at bebyggelsen ophører på stedet senest i midten af 500-tallet. Netop her ved vi ud fra pollendiagrammer og analyse af årringstilvækst på dendrokronologiske kurver, at der var en markant temperaturnedgang. Det er også netop fra denne periode, vi kender de mange vådbunds-ofringer af særligt guldbrakteatre, som oplagt kan kobles med denne temperaturnedgang.

Temperaturnedgangen skyldes sandsynligvis et eller flere vulkanudbrud i 530'erne, hvor bl.a. et stort udbrud på øen Krakatau i Indonesien i 536 e.Kr. har udspjttet enorme askemængder, der kan have lagt et filter for solen. Det kan ses ud fra en dendrokronologisk kurve, hvor man måler den gennemsnitlige årringstilvækst på egetræ, at der har været en kraftig tilbagegang i væksten i 536 og igen i 539-40 e.Kr. (Figur 22). Jernalderbønderne kan meget vel af nød have været tvunget til at omstrukturere, hvorfor vi mange steder ser et markant brud i bebyggelseskontinuiteten netop i midten af 500-tallet.

Figur 22: Dendrokronologisk kurve for Sydkandinavien. Efter M. Axboe 2004.

I den vestlige del af undersøgelsesområdet var hegnene generelt dårligt bevaret. Om det skyldes, at denne del blev undersøgt sidst og der derfor har været pløjet 4-6 år yderligere, eller helt andre faktorer, er svært at konkludere endeligt på. Fakta er dog, at vægstolpehuller ved en hustomt centralt i udgravningen, kunne erkendes i den østlige del som ubrudt linje, og året efter, da den vestlige del skulle graves, kunne der kun findes ganske få vægstolpehuller. De var pløjet væk ved én pløjning. Dette siger noget om, at lokaliteter som denne er under kraftig nedpløjning, og med tiden måske forsvinder næsten helt. Netop derfor er det meget væsentligt, at vi ved Duehøj har registreret og udgravet en stor og trods alt velbevaret bebyggelse, inden det var for sent.

I den vestlige del af undersøgelsesområdet under VSM G757 blev der undersøgt en 25x14 m stor grube. I grubens opfyldslag blev der fundet enkelte skår af jernalderkarakter, hvorfor den knyttes til jernalderbebyggelsen. Formentlig er det her man i løbet af jernalderbebyggelsens levetid har hentet ler til klining af vægge og gulve mv. Det er den eneste større nedgravning ud over de tre brønde, som kan knyttes til jernalderbebyggelsen.

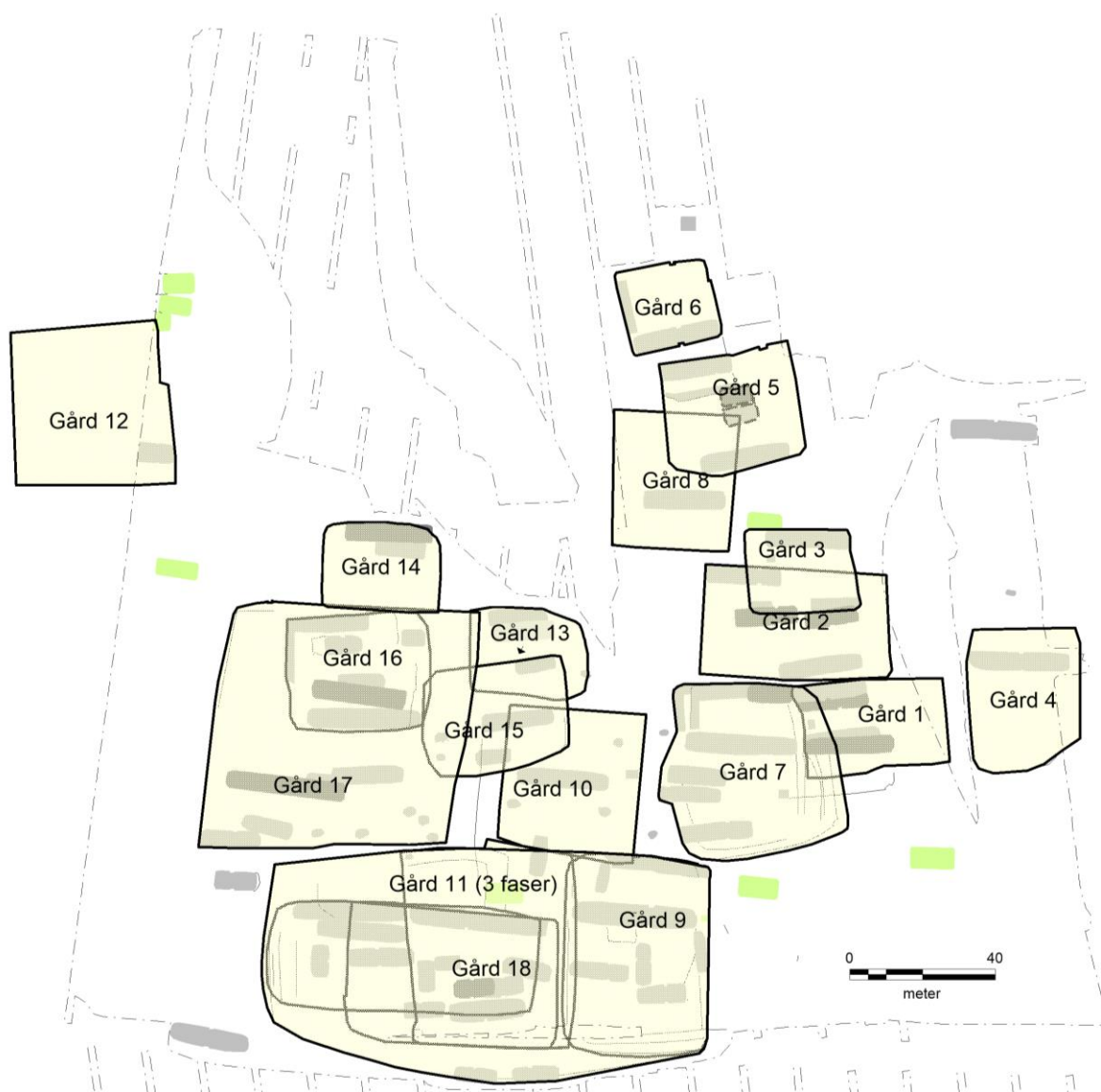
Figur 23: Snit gennem en del af den store lertagningsgrube, beliggende i den vestlige del af undersøgelsesområdet.

Bebyggelsen har ligget på stedet i yngre romersk og ældre germansk jernalder i en periode på maksimalt 350 år. Der kunne udskilles 18 gårdsanlæg med op til fem faser. Altså er huse blevet genopført i samme område efter de var udtjent. Nogle af gårdene med flere faser lå således, at de ikke kan have eksisteret samtidigt. Hvis vi regner med en levetid på husene og dermed de enkelte faser på 40-50 år, har bebyggelsen ligget på stedet i syv til ni faser, hvilket svarer godt overens med eksempelvis Gård 18's fem faser, der efterfølger Gård 9 med tre faser.

Når man ser på udbredelsen af de enkelte gårde (**Figur 24**), kan der kommes med et bud på, hvor mange gårde, der kan have været i en fase. Således kan gårde med overlap naturligvis ikke være samtidige. Dette sammenholdt med C14-dateringer giver mulighed for, at der på bebyggelsen har været op til syv samtidige gårde. Ud fra gravpladser, har man ved eksempelvis Sejflod-bebyggelsen i Nordjylland, regnet sig frem til, at der har været ca. otte personer pr. gård, hvilket altså vil sige, at der i Duehøj bebyggelsen har boet op til 56 personer på samme tid.

Der har sandsynligvis været flere gårde mod vest, hvor der i 2018 og 2019 er undersøgt flere jernalderhuse med fragmentarisk bevarede hegnforløb. Endvidere ligger der også to hustomter uden for gårdsanlæggene i den sydvestlige del af området samt et i den nordøstlige af området, som denne rapport handler om.

Man regner med en gennemsnitlig levealder på 37,6 år i jernalderen i Danmark. Den forholdsvis lave levealder skyldes primært en høj børnedødelighed. Bebyggelsen ved Duehøj i yngre jernalder har som sagt ligget på stedet i omtrent 350 år og med ca. 56 indbyggere pr. fase med en gennemsnitslevealder på 37,6 år, så vil det sige, at der i området burde ligge 521 grave, hvis alle har fået en begravelse, som har sat sig spor, vi kan genfinde i dag. Det er dog muligt, at nogle er sendt hinsides med et overfladisk ligbål, som ikke har sat sig varige spor. Fakta er dog, at der stadig må ligge gravlagte i området fra Duehøj-landsbyen.

Figur 24: En samlet oversigt med gårdsanlæg fra jernalderen markeret med gult. Igen er jernalderhuse er markeret med gråt og bronzealderhuse med grønt.

Duehøj SV i lokalt perspektiv

Indbyggerne i landsbyen ved Duehøj i yngre romersk og ældre germansk jernalder har ikke haft langt til de nærmeste naboer. Ved en tracégravning forud for anlæggelsen af Skagerrak 4 el-forbindelsen til Norge, blev der i 2012 undersøgt bebyggelse og gravplads fra samme periode ved Meldgård øst for Rødding, kun ca. 2,7 km i luftlinje øst for Duehøj. Her blev der undersøgt et begrænset udsnit af bebyggelsen. C14-dateringer viser, at bebyggelse og gravplads har ligget på stedet fra slutningen af ældre romersk jernalder til omtrent midten af 500-tallet. Meget tyder altså på, at bebyggelsen ved Meldgård ophører, præcis som bebyggelsen ved Duehøj også gør det, i midten af 500-tallet. Ved Korsbakken i Røddings nordlige udkant er der undersøgt en del af en bebyggelse fra yngre germansk jernalder og vikingetid. På markerne vest for Korsbakken er der med metaldetektor fundet fibler fra yngre germansk jernalder og vikingetid, hvilket understøtter, at vi her har en bebyggelse, som kronologisk kan være afløseren for Meldgård bebyggelsen.

Kun ca. 700 m syd for Meldgård bebyggelsen blev der i forbindelse med skovrejsning i 2001 påvist bebyggelsesspor, som vurderedes til at være af yngre jernalderkarakter. Om denne bebyggelse er del af Meldgårdbebyggelsen, en senere bebyggelse eller måske en samtidig bebyggelse, der senere bliver til Sdr. Ingstrup, står endnu tilbage at belyse.

Figur 25: Såkaldt rosetfibel i sølv og guld fra rig kvindegrav, der blev udgravet ved Meldgård øst for Rødding i 2012. Dragtspændet er dateret til yngre romersk jernalder omkring 250-300 e.Kr. Foto: Sanne Boddum, Viborg Museum.

Samme billede tegner sig ved Foulum. En stor bebyggelse og flere mindre gravpladser fra yngre romersk jernalder og ældre germansk jernalder er udgravet af flere omgange på den nordligste del af Foulum Hede. C14-dateringer fra den seneste kampagne i 2015/2016 før Apples byggeri viser, at denne bebyggelse formentlig også ophører i midten af 500-tallet. Der er ikke lavet udgravninger i eller omkring landsbyen Foulum, der ligger ca. 600 m nord for Foulum Hede bebyggelsen. Her er vi dog godt hjulpet af detektorfund. I Foulums sydvestlige udkant er der således fundet fibler (dragtspænder), mønter og beslag fra både yngre germansk jernalder, vikingetid og ældre middelalder. Dateringer på detektorfundene ligger således i forlængelse af Foulum Hede bebyggelsen og fremefter. Derfor anses det som meget sandsynligt, at bebyggelsen midt i 500-tallet flytter ned, hvor Foulum landsby i dag ligger. Detektorfundenes spredning skal nok ikke tages som direkte udtryk for bebyggelsen og husenes placering, men snarere som udtryk for marksystemer, hvor tabte genstande er spredt med udbragt gødning. Således er mængden af detektorfund også aftagene jo længere man bevæger sig væk fra Foulum.

Figur 26: Tre detektorfund fra Foulum. Fra venstre en ligearmet bøjlefibel fra yngre germansk jernalder, en ringnål fra vikingetid og en fuglefibel fra ældre middelalder. Fotos: Mikkel Kielsen, Viborg Museum.

Ca. 4 km syd for Foulum blev der i 2013/2014 undersøgt bebyggelse fra yngre romersk og ældre germansk jernalder ved Lunddorp. Der foreligger endnu ikke C14-dateringer for bebyggelsen, men en huskronologisk datering indikerer, at den næppe bevæger sig ind i yngre germansk jernalder. Ved Viskum Hovedgård og øst for denne har vi formentlig afløseren for Lunddorp-bebyggelsen. Her er der ved udgravninger forud for etablering af naturgasledning i 2004/2005 påvist bebyggelse i form af grubehuse, treskibede hustomter og hegnsforløb. Dateringen er yngre germansk jernalder og vikingetid. Området omkring Viskum Hovedgård er også rigt på detektorfund, der primært dateres fra yngre germansk jernalder til middelalder. Dog er der enkelte fibler og denarer (romerske sølvmonter) fra ældre romersk jernalder, altså fra aktivitet ældre end Lunddorp-bebyggelsen. Desuden er der et prægtigt fund af mindst 7 guldbrakteatre, som er ofret samlet i et vådbundsområde nordøst for hovedgården. Guldbrakteatrene kan være ofret af indbyggerne i Lunddorp bebyggelsen som et sidste forsøg på at mildne vejrguderne oven på den markante temperaturnedgang. Eller også er det det første man har gjort i nærheden af den nye bebyggelse, med ønsket om gudernes gunst for den nyanlagte bebyggelse.

Detektorfundene fra Viskum fra yngre germansk jernalder og vikingetid er generelt af en højere standard end ved eksempelvis Foulum, hvilket indikerer, at der her har boet personer af en højere rang, som har været i stand til at akkumulere rigdom. Det kan måske også være en del af forklaringen på, hvorfor der her ikke i middelalderen opstår en landsby, men derimod en hovedgård.

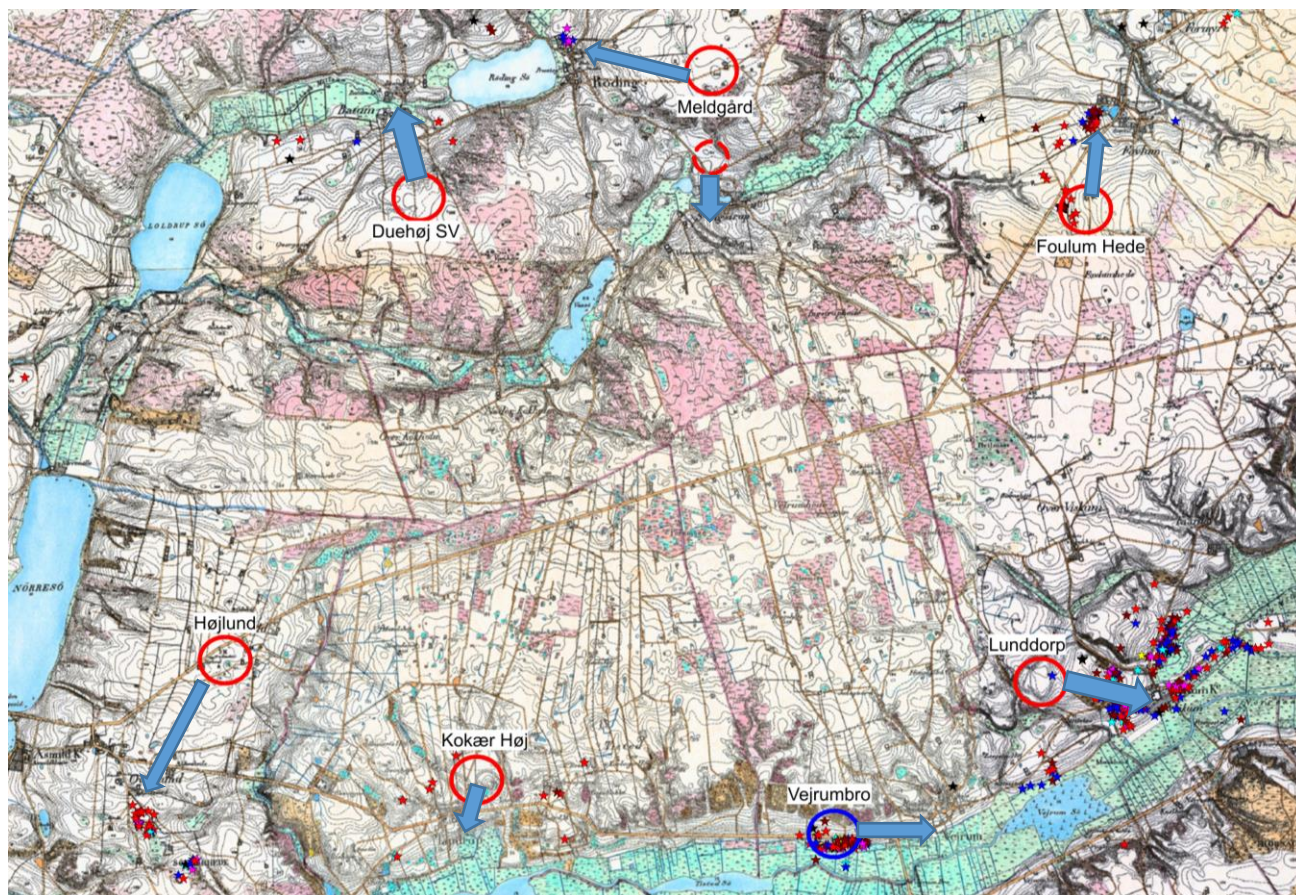

Figur 27: Omkring Viskum Hovedgård har der ligget en centralbebyggelse i yngre germansk jernalder og vikingetid. I vådområderne ud mod Nørreåen øst for hovedgården blev der i 2010 fundet 7 guldbrakteater, som formentlig var ofret til guderne. Skråfoto set fra vest. © SDFE

Ved Vejrumbro vest for Viskum og Lunddorp har vi at gøre med en anden situation, eller måske er billedet blot endnu ikke fuldstændigt. Vi har en mængde detektorfund vest for det nuværende Vejrumbro, som dateres fra slutningen af ældre germansk jernalder til middelalder. Her har ikke ligget bebyggelse i historisk tid, så det formodes, at denne bebyggelse eller dette aktivitetsområde af ukendte årsager ophører i sin brug og måske flytter hen, hvor Vejrumbro ligger i dag. Det kan også tænkes, at Vejrumbro er resultat af, at der ud fra en stormandsresidens ved Viskum opstår en hovedgård, hvor den mere jævne befolkning omkring stormandens slægt med tiden etablerer sig 1 km vest for ved Vejrumbro.

Det må dog anses for sikkert at vi ikke kender en forløber for lokaliteten vest for Vejrumbro. En lokalitet der i givet fald vil være samtidig med Duehøj, Foulum Hede og Lunddorp bebyggelserne.

Ved Kokær Høj nord for Tapdrup blev der i 2006 undersøgt bebyggelse fra yngre romersk jernalder, som måske strækker sig ind i ældre germansk jernalder. Der er ikke lavet C14-dateringer på materiale fra Kokær Høj, og som oftest ved yngre jernalders bebyggelser er fundmængden meget begrænset. Derfor er der en noget bred datering på de i alt tre gårdsanlæg, som blev undersøgt. Detektorafsøgninger af områderne rundt om Tapdrup, er begyndt at give fund, som indikerer en, at byen skal dateres tilbage til vikingetiden.

Figur 28: Udsnit af de høje maalebordsblade med området øst for Viborg. Med røde cirkler er kendte bebyggelser fra yngre romersk og ældre germansk jernalder markeret. Detektorlokaliteten ved Vejrumbro (blå cirkel) passer umiddelbart ikke ind i systemet. Med stjerner detektorfund. Baggrundskortet er høje målebordsblade fra sidst i 1800-tallet © SDFE.

Endelig er der længst mod øst i perspektivområdet bebyggelsen ved Højlund. En stor bebyggelse i mange faser og flere mindre gravpladser fra yngre romersk jernalder og ældre germansk jernalder er udgravet af flere omgange fra 2007-2015. C14-dateringer er igen utvetydige; bebyggelsen ophører senest midt i 500-tallet.

Afløseren er højst sandsynligt bebyggelsen ved Spangsbjerg, hvor der i 2000 første gang blev udgravet områder med bebyggelse fra yngre germansk jernalder og vikingetid forud for etablering af vej og cykelstier. Foranlediget af et formodentligt opløjet skattefund bestående af hele eller dele af op til 22 sølvvarmringe (**Figur 29**), nedlagt sidst i 800- eller starten af 900-tallet, blev der i 2013 undersøgt endnu et område af bebyggelsen.

Figur 29: Det samlede fund af sølvringe fra Asmild skatten nedlagt i vikingetid.

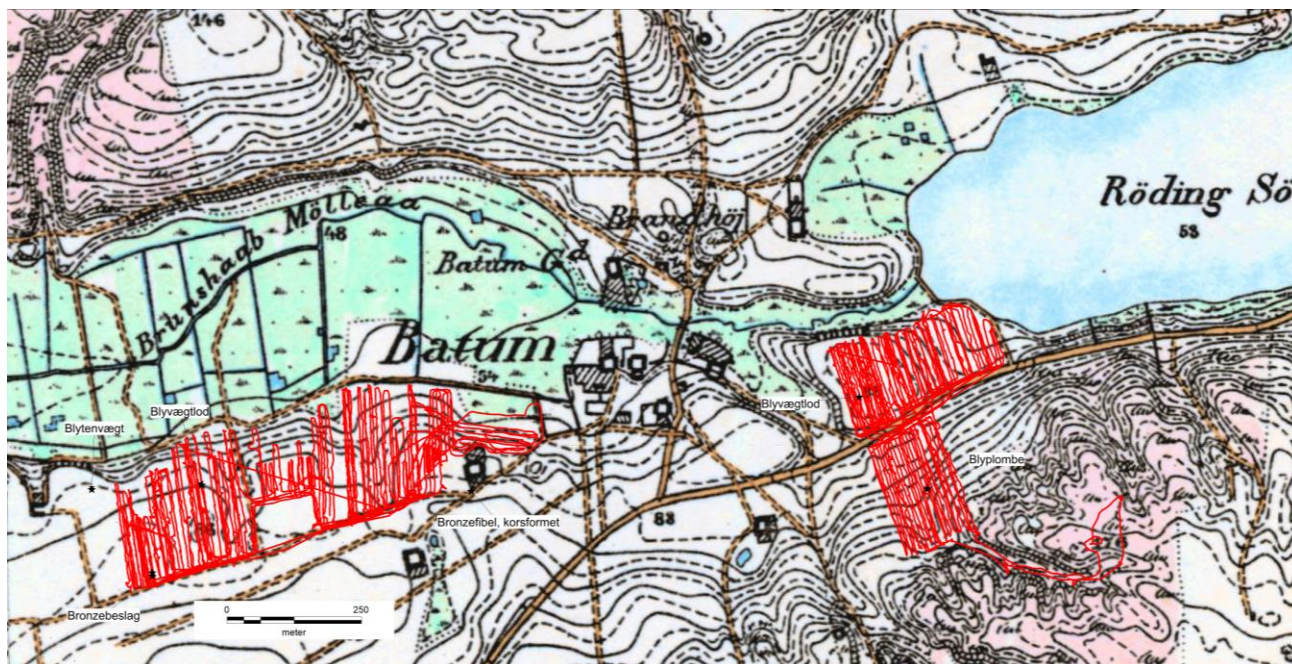
Der tegner sig et mønster med et markant brud i bebyggelsesstrukturen i midten af 500-tallet. Det skyldes sandsynligvis flere faktorer i den overordnede samfundsstruktur, ikke mindst ejerforhold til jorden og de enkelte bebyggelses placering i et mere eller mindre kompliceret hierarki. Men det er påfaldende, at det sker i sammenfald med det dokumenterede kraftige temperaturfald.

Bebyggelserne var i yngre romersk og ældre germansk jernalder generelt højt beliggende på morænebakker ud mod ådalene. De senere bebyggelser fra yngre germansk jernalder og vikingetid ligger lavere og i de fleste tilfælde helt ud til engområder ved ådale. Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke findes bebyggelser fra yngre jernalder i de store, ofte hedeprægede områder mellem åsystemerne. Dette blev med overbevisning bekræftet ved undersøgelserne forud for Apples byggeri syd for Foulum, hvor de sydlige 100 ha af det i alt 114 ha var uden spor af bebyggelse, også fra de forudgående perioder. Kun i den nordligste del, tættest på Foulum og Tjele Å, fandtes der bebyggelsesspor fra bronzealderen samt den vestlige del af den tidligere omtalte bebyggelse fra romersk og germansk jernalder.

Men hvor er afløseren for Duehøj-bebyggelsen? Det er muligt, at man helt har opgivet selvstændigheden og er søgt sammen med en anden landsby i etableringen af en ny. Eksempelvis ved Rødding.

Men det anses som sandsynligt, ud fra mønstret ved de omkringliggende samtidige bebyggelser og deres formodede afløser, at Duehøjs afløser kunne findes under eller omkring landsbyen Batum. Stednavnet med endelsen -um kan række tilbage til jernalderen. Ud fra disse faktorer har vi lavet systematiske detektorafsøgninger af områderne vest og øst for Batum (Figur 30). Detektoren er valgt i stedet for markrekognoscering, da yngre jernalder bebyggelser ofte er fundfattige. Afsøgningerne gav enkelte fund, uden resultatet var overbevisende. Dog blev der fundet en korsformet fibel fra slutningen af ældre germansk jernalder ca. 200 m sydvest for Batum.

Desværre har vi ikke kunnet opnå tilladelse fra lodsejerne helt inde omkring Batum. Syd for er der rejst skov, hvorfor det heller ikke har været muligt at afsøge her. Altså er de mest oplagte områder endnu ikke afsøgt, og det kan ikke udelukkes at afløseren for Duehøj bebyggelsen blev etableret midt i 500-tallet, hvor Batum i dag ligger.

Figur 30: Sporlogs med røde streger fra detektorafsøgningen af markerne vest og øst for Batum foretaget 04-05-2017 og 26-08-2017. Kort © SDFE

Tak til Gert, hans familie og de ansatte i grusgraven for det gode samarbejde i forbindelse med udgravningerne gennem alle årene. På trods af, at udgifter til de arkæologiske undersøgelser har været en belastning for økonomien, har der aldrig været uvillighed til samarbejde. Tværtimod har man følt sig velkommen og altid taget godt i mod.

Relevant litteratur

Bertelsen, John B., Merete Christensen, Martin Mikkelsen, Poul Mikkelsen, Jytte Nielsen og John Simonsen 1996: Bronzealderens bopladser i Midt- og Nordvestjylland. De arkæologiske museer i Viborg Amt.

Ethelberg, Per; Nis Hardt, Bjørn Poulsen & Anne Birgitte Sørensen 2003: Det sønderjyske landbrugs historie: jernalder, vikingetid og middelalder. Haderslev.

Jensen, Jørgen 2001: Danmarks Oldtid – Stenalder 13000-2000 f.Kr. København.

Jensen, Jørgen 2002: Danmarks Oldtid – Bronzealder 2000-500 f.Kr. København.

Jensen, Jørgen 2003: Danmarks Oldtid – Ældre Jernalder 500 f.Kr. - 400 e.Kr. København.

Jensen, Jørgen 2004: Danmarks Oldtid – Yngre Jernalder og vikingetid 400 - 1050 e.Kr. København.

Boddum, Sanne & Mikkel Kiildsen, Lars Agersnap Larsen, Kamilla Fiedler Terkildsen 2015: Arkæologi i lange linjer. 92 km arkæologi, 73 fortællinger, 5.000 års historie. Bygherrerapport nr. 80. Viborg Museum, 2015.

Relevante hjemmesider

Fund og fortidsminder er et nationalt register over fortidsminder, og steder, hvor museerne har gjort arkæologiske fund. Registret indeholder både fortidsminder, som er synlige i landskabet, og fortidsminder, der ligger skjult under jorden, og kun kendes fra arkæologiske undersøgelser. Der er offentlig adgang til registeret via Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside: www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder.

På Viborg Museums hjemmeside kan man læse om større igangværende udgravninger under *Aktuelle udgravninger*. Desuden kan man se og læse om *Månedens detektorfund*, samt læse om tidligere udgravninger under *Kulturhistoriske rapporter*. Viborg Museums hjemmeside: www.viborgmuseum.dk.

Diverse oplysninger

Viborg Museums j.nr.:	VSM G757
Lokalitetsnavn:	Duehøj SV
Sogn og kommune:	Rødding Sogn i Viborg Kommune
Sted- og lokalitetsnummer:	130812-179, -210
Slots- & Kulturstyrelsens j.nr.:	2009-7.24.02/VSM-0007
Bygherre:	Vesters Grusgrav ApS v. Gert Riis Vester
Areal:	Ca. 58.500 m ²
Maskine fra:	Vesters Grusgrav ApS

Deltagere i udgravningen:

Alle år med Mikkel Kielsen som udgravningsleder

Etape I, 2008-2009

Martin Mikkelsen, arkæolog.
 Lars Agersnap Larsen, arkæolog.
 Kurt Glintborg Overgård, arkæolog.
 Abdolkarim Torabinejad, arbejdsmand.
 Elin Vanting, arkæolog.
 Claus Frederik Sørensen, arkæolog.
 Anne Mette Poulsen, arkæolog.

Etape II, 2009-2010

Gorm Jensen Juul Olesen, arbejdsmand.
 Andreas Thunbo, studerende.
 Martin Hamberg, studerende.
 Lars Agersnap Larsen, arkæolog.
 Claus Frederik Sørensen, arkæolog.
 Anne Mette Poulsen, arkæolog.

Etape III, 2010-2011:

Katrine Vestergård, studerende.
 Trine Jensen, studerende.
 Gorm Jensen Juul Olesen, arbejdsmand.
 Tobias Danborg Torfing, arkæolog.

Etape IV, 2012-2013

Katrine Vestergård, studerende.
 Tobias Danborg Torfing, arkæolog.
 Helle Holm Hansen, arkæolog.
 Berit Flindt Jacobsen, studerende.
 Lars Agersnap Larsen, arkæolog.
 Kamilla Fiedler Terkildsen, arkæolog.

Etape V, 2013-2014

Lars Agersnap Larsen, arkæolog.
 Kamilla Fiedler Terkildsen, arkæolog.
 Astrid Skou Hansen, arkæolog.
 Casper Sørensen, studerende.
 Malene Byø, studerende.

Katrine Vestergård, studerende.
Lotte Bach Christensen, arkæolog.
Anders Byrdal, studerende.

Dokumentationsmaterialet bestående af udgravningsberetning, tegninger, gis-data, fund, fotos m.v. opbevares på Viborg Museum, Hjultorvet 4, 8800 Viborg.

Undersøgelsen er betalt af bygherren, Slots- og Kulturstyrelsen og Viborg Museum.

Om kulturhistorisk rapport

Efter afslutningen af en arkæologisk undersøgelse udarbejdes altid egentlig udgravningsrapport, der indeholder den faglige dokumentation, samt en kulturhistorisk rapport til bygherren. Den kulturhistoriske rapport giver en oversigt over undersøgelsens forløb og resultater, samt sætter resultatet ind i en kulturhistorisk sammenhæng.

Viborg Museum udgiver de kulturhistoriske rapporter i en fortløbende serie, som indtil 2017 blev kaldt bygherrerapporter. Rapporterne er tilgængelige på museets hjemmeside: www.viborgmuseum.dk.

Liste over Viborg Museums kulturhistoriske rapporter

1. Båndruplund - en boplads fra bronzealder og tidlig jernalder. Martin Mikkelsen. 2004.
2. Nordentofte, Skals - en boplads fra sen yngre stenalder, bronzealder og tidlig jernalder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2004.
3. Brokbakken - en samlingsplads fra bronzealder og en gravplads fra ældre jernalder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2004.
4. Lynderup SV - et aktivitetsområde fra sen yngre stenalder og bronzealder. Martin Mikkelsen og Mikael H. Nielsen. 2006.
5. Teglværksvej - en boplads fra ældre bronzealder. Martin Mikkelsen. 2005.
6. Klejtrup Syd - en boplads fra sen yngre stenalder / tidlig ældre bronzealder. Marianne Højem Andreassen. 2005.
7. Krogen, Aidt. Gravplads, huse, kirke og agersystemer fra jernalder og middelalder. Njal J. Geertz og Astrid Skou Hansen. 2012.
8. Højvangen, Ørum. Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen.
9. Stenshede - en gravhøj og andre fund fra yngre stenalder. Sanne Boddum og Martin Mikkelsen. 2006.
10. Ørum Sportsplads - et aktivitetsområde fra ældre jernalder. Mikael H. Nielsen. 2005.
11. Sundstrup Øst - en boplads fra yngre stenalder. Mikkel Kiildsen. 2006.
12. Ettrupvej, Fjelsø - to aktivitetsområder fra bronzealder eller jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2006.
13. Løvel Syd - bebyggelsesspor fra yngre bronzealder og ældre germansk jernalder. Malene R. Beck & Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2006.
14. Skaldehøj og Arildsvej - to bopladser fra førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. 2006.
15. Liseborg - et forsvarsværk fra tidlig førromersk jernalder. Dorthe Kaldal Mikkelsen. 2009.
16. Lindum syd - langhus fra middelalderen. Jesper Hjeremind. 2006.
17. Søhuset, Viborg - på kanten af middelalderbyen. Marianne Greve Iversen. 2006.
18. Formyre SØ - hustomt og grave fra sen ældre bronzealder - fladmarksgravpladser fra tidlig jernalder. Martin Mikkelsen. 2009.
19. Tindbækvej 25 - Gravhøj fra enkeltgravskultur. Martin Mikkelsen og Mikkel Kiildsen. 2007.
20. Langmosegård - en boplads fra yngre bronzealder. Martin Mikkelsen. 2007.
21. Løgstrup SØ - en boplads fra yngre jernalder - aktivitetsspor fra yngre bronzealder. Sanne Boddum, Mikkel Kiildsen & Mikael H. Nielsen. 2007.
22. Viborg Vestermark - Bopladser fra bronzealderen. Martin Mikkelsen. Under udarbejdelse.
23. Ridder Munks Vej - En gravplads m.m. fra stenalder, bronzealder og jernalder. Sanne Boddum og Martin Mikkelsen. 2007.
24. Rødding SV - bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. 2009.
25. Randrup Mølle - et langhus med forsænket østende fra yngre stenalder. Sidsel Wåhlin og Martin Mikkelsen. 2008.

26. Spangsdal II og Gl. Asmild. Gårdsanlæg fra Middelalder og nyere tid. Mette Klingenberg og Lars Agersnap Larsen. 2010.
27. Bjerring Hede - bopladser og gravplads fra ældre jernalder. Asger V. Amundsen, Tobias Danborg Torfing og Martin Mikkelsen. 2012.
28. Liseborg Høje - boplads fra yngre bronzealder - begravelse i vognfading fra vikingetid. Elin Vanting & Dorte Kaldal Mikkelsen. 2009.
29. Stenshede Syd - Gravhøj fra enkeltgravskultur - bopladser fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Claus Sørensen og Martin Mikkelsen. 2009.
30. Hjortdalgård - en boplads fra ældre jernalder. Claus Frederik Sørensen og Dorte Kaldal Mikkelsen. 2009.
31. Sønder Mose - en bebyggelse fra ældre bronzealder. Dorte Kaldal Mikkelsen. 2009.
32. Rådmandshus - bebyggelse fra yngre vikingetid og ældre middelalder på Viborg Vestermark. Mikkel Kiildsen. 2009.
33. Højlund Spangsdal I - landsby fra yngre jernalder. Sanne Boddum. 2009.
34. Rugballegård - brandgrave og boplads fra førromersk jernalder. Martin Mikkelsen. 2009.
35. Kokær Høj - bebyggelse fra jernalder. Mikkel Kiildsen. 2009.
36. Birgittelyst - boplads og aktivitetsområde fra yngre bronzealder og førromersk jernalder samt vejforløb fra historisk tid. Jakob Westermann og Dorte Kaldal Mikkelsen. 2009.
37. Ørum Industrivej - boplads fra yngre bronzealder og førromersk jernalder. Elin Vanting. 2009.
38. Mølgård, Resen - boplads fra førromersk jernalder. Martin Mikkelsen, Mikkel Kiildsen, Kamilla F. Terkildsen. 2009.
39. Iller - en bebyggelse fra yngre jernalder. Dorte Kaldal Mikkelsen. 2009.
40. Toftumvej, Mønsted. Jættetueto mt fra yngre stenalder samt boplads fra romersk jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2009.
41. Hulbækvej 31 - boplads og grave fra ældre jernalder. Martin Mikkelsen. 2009.
42. Hørup - bebyggelsesspor fra ældre og yngre jernalder. Mikkel Kiildsen & Dorte Kaldal Mikkelsen. 2009.
43. Tindbæk Hestehave - en boplads fra yngre stenalder samt en boplads og en urnegrav fra yngre jernalder. Sanne Boddum. 2010.
44. Møllegård, Klejtrup - boplads fra sen yngre stenalder og bronzealder. Sanne Boddum. 2010.
45. Neder Hallum, Ravnstrup - bebyggelse og aktivitetsspor fra germansk jernalder og vikingetid. Mette Klingenberg. 2010.
46. Løgstrup Nord - bebyggelse fra yngre stenalder til førromersk jernalder. Mikkel Kiildsen. 2010.
47. Haugårdvej 17 - en bebyggelse fra yngre bronzealder. Lars Agersnap Larsen. 2010.
48. Ørndrup Vest - aktivitetsspor fra yngre stenalder og bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre jernalder. Sanne Boddum. 2010.
49. Skals Nord - en bebyggelse fra yngre bronzealder og/eller tidlig førromersk jernalder. Lars Agersnap Larsen. 2010.
50. Hestdalvej, Viborg Vestermark - bebyggelse fra yngre vikingetid og ældre middelalder. Mikkel Kiildsen. 2011.
51. Hjarbækvej - en lille samlingsplads fra yngre bronzealder. Lars Agersnap Larsen. 2011.
52. Tapdrup Vest - bebyggelse og aktivitetsområde fra ældre jernalder samt overpløjet gravhøj fra yngre stenalder. Mikkel Kiildsen. 2011.
53. Troelstrup - bebyggelse fra ældre jernalder. Mikkel Kiildsen. 2011.
54. Duehøj Syd - boplads og begravelse fra bronzealderen. Martin Mikkelsen. 2011.
55. Toftum - boplads fra ældre jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2011.
56. Hvolris Skovbakke, Hvolris Jernalderlandsby. Martin Mikkelsen. 2011.
57. Låstrup Bakken - boplads fra yngre bronzealder. Bente Grundvad, Sidsel Wåhlin, Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen. 2011.
58. Kragssøgård - boplads fra yngre bronzealder. Martin Mikkelsen. 2011.

59. Liseborg Høje II - Små treskibede huse fra y. stenalder. Kamilla Fiedler Terkildsen og Martin Mikkelsen. 2011.
60. Korsbakken og Havhus - bebyggelse fra yngre romersk - ældre germansk jernalder Bente Grundvad Nielsen og Kamilla Fiedler Terkildsen. 2011.
61. Domdalsgård - gravplads fra ældre romersk jernalder, - landsby fra ældre og yngre germansk jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen og Sanne Boddum. 2011.
62. Bygdalgård - bebyggelse fra yngre stenalder til slutningen af bronzealderen. Mikkel Kielsen & Sidsel Wåhlin. 2012.
63. Kærgård, Daugbjerg. En landsby med tekstilproduktion fra yngre jernalder. Mette Klingenberg og Kamilla Fiedler Terkildsen. 2012.
64. Spangsdal II - Boplads fra yngre bronzealder og/eller ældre jernalder. Sanne Boddum. 2012.
65. Abildal. En boplads fra sen yngre stenalder, samt brandgrave fra yngre bronzealder. Lars Agersnap Larsen. 2012.
66. Mammen Søndervang - bebyggelse og aktivitetsområde fra yngre bronzealder. Mikkel Kielsen. 2012.
67. Kvorning 9a - boplads fra yngre bronzealder – gravplads og bebyggelse fra yngre romersk jernalder. Sanne Boddum. 2012.
68. Hulbæltet ved Liseborg - nye resultater. Astrid Skou Hansen. 2012.
69. Selli Ager, Aidt. En urnegrav med ringgrøft fra sen førromersk jernalder og en gravplads fra ældre vikingetid. Marianne Greve Iversen, Martin Mikkelsen og Astrid Skou Hansen. 2012.
70. Aalestrup. To bebyggelser fra førromersk jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2012.
71. Rishøjen - bebyggelse fra yngre stenalder og bebyggelse og gravplads fra yngre bronzealder/ældre førromersk jernalder samt tre grave i én, måske fra yngre jernalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2012.
72. Begravelser og kirkegårdshegn fra Sct. Mathias kirkegård i Viborg. Jesper Hjerminde. 2012.
73. Asmild Klostervej. Bebyggelse fra yngre bronzealder og ældre middelalder. Lars Agersnap Larsen. 2013.
74. Nederhede. Aktivitetsområde fra yngre stenalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2013.
75. Spangsbjerg. Bebyggelse og skattefund fra yngre jernalder. Astrid Skou Hansen. 2014.
76. Linjærarkæologi på et Naturgasprojekt. Martin Mikkelsen. 2014
77. Vammen - bebyggelse fra vikingetid/tidlig middelalder. Lotte Bach Christensen. 2014.
78. Spangsdal II - Flere faser af et gårdsanlæg i Gl. Asmild fra middelalder/renæssance frem til 1800-tallet. Lars Agersnap Larsen. 2014.
79. Hulager - bebyggelse fra ældre bronzealder. Casper Sørensen. 2014.
80. Arkæologi i lange linjer. 92 km arkæologi, 73 fortællinger, 5.000 års historie. Sanne Boddum, Mikkel Kielsen, Lars Agersnap Larsen og Kamilla Fiedler Terkildsen. 2015.
81. Stanghedevej 13 - bebyggelse fra yngre jernalder. Mikkel Kielsen. 2015.
82. Asmild Mark SV. Bebyggelse fra Bronzealderen. Casper Sørensen. 2015.
83. Vestre Skivevej, Kopperup - Bebyggelse fra yngre jernalder. Ida Westh Hansen. 2015
84. Gullev-Bøgeskov. Bopladsfund fra stenalder, bronzealder og jernalder. Martin Mikkelsen. 2016
85. Sct. Ibs Gade 41, Viborg. En stenkælder. Rikke Isler. 2016.
86. Låstrupbakken II - en boplads fra yngre bronzealder og tidlig ældre jernalder. Martin Mikkelsen. 2016.
87. Hovedgaden 3a, Løgstrup - bebyggelse fra yngre jernalder og aktivitetsspor fra yngre bronzealder. Ida Westh Hansen. 2016.
88. Sct. Leonis Gade 12 i Viborg. Middelalderlige begravelser til Sct. Drotten Kirke. Gerry Michael Keyes. 2007.
89. Vestergård - Bebyggelse fra yngre bronzealder til yngre jernalder. Ida Westh Hansen og Katrine Vestergaard. 2018.
90. Bjerregrav Sydøst. Bebyggelse fra ældre middelalder. Kamilla Fiedler Terkildsen. 2017.

91. Bebyggelse fra førromersk jernalder i Viborgs nordøstlige del. Kamilla Fiedler Terkildsen, Mikael Holdgaard Nielsen, Mikkel Kiildsen og Sidsel Wåhlin. 2017.
92. Foulum Hede. Bebyggelse og gravplads fra yngre jernalder, hulbælte fra ældre jernalder, ild-/kogegruberække og bebyggelse fra yngre bronzealder samt gravhøje fra yngre stenalder. Ida Westh Hansen. 2017. (Findes også på engelsk).
93. Neder Kokholm. Bebyggelse fra yngre bronzealder. Katrine Vestergaard. 2017.
94. Sct. Mogens Gade 1. Bebyggelse fra middelalder til 1700-tallet. Morten Valdorff Rasmussen & Lars Agersnap Larsen 2019.

